



Forsvarsdepartementet

postmottak@fd.dep.no

Oslo, 2019-02-12

Deres ref: 2016/2773-5/FD II 4/SIH

Høring – Forslag til ny lov om Etterretningstjenesten

Norsk Presseforbund (NP) er fellesorganet for alle norske medier i etiske og redaksjonelt faglige spørsmål. NP skal verne om ytringsfriheten, pressefriheten og kildevernet som grunnleggende verdier i et demokratisk og åpent samfunn.

Vi viser til forslag om ny lov om Etterretningstjenester som ble sendt på høring 12.11.2018. Vi ønsker å kommentere de deler av forslaget som berører ytringsfrihet, pressefrihet og kildevern.

1. Innledning – lovforslaget og grunnlaget for behandling:

Innledningsvis vi bemerke at forslaget er omfattende og krevende å sette seg inn i. Det er vanskelig å få fullstendig oversikt over hvordan forslagene som fremmes i det 395 siders notatet vil gripe inn i den enkeltes personvern og grunnleggende demokratiske verdier, som ytringsfrihet og kildevern. For institusjoner og virksomheter som skal ivareta nettopp denne type verdier og rettigheter, er det på ingen måte tilstrekkelig at sjefen for E-tjenesten skriver i et innlegg i Aftenposten 4.2.2019 at det nye lovutkastet ivaretar personvern og menneskerettigheter. Forslaget må sendes ut med en høringsfrist som gir reell mulighet til å gjøre selvstendige vurderinger av dette og fremme disse i form av høringsinnspill, som igjen gir grunnlag for en opplyst, offentlig debatt. I likhet med flere andre, som Norges nasjonale institusjon for menneskerettigheter og de øvrige presseorganisasjonene, mener vi forslaget har alt for kort frist.

Videre mener vi det er merkelig at man fremmer et forslag som vil ha alvorlige følger for personvernet, før Personvernkommisjonen – som skal vurdere personvernets stilling i Norge – har gjort sine vurderinger på området. I løpet av de siste 20 årene har vi hatt en teknologisk og juridisk utvikling som har gitt myndighetene utvidede muligheter til å følge med på personers kommunikasjon og handlinger på nett. Så sent som i 2016 fikk politiet adgang til å bruke dataavlesing ved etterforskning, avverging og forebygging av alvorlig kriminalitet (Prop. 68 L (2015-2016)), og utvidede fullmakter til å avlytte samtaler eller annen kommunikasjon (som e-post, bilder, filmer til og fra bestemte telefoner, datamaskiner eller

nettbrett) til flere straffbare forhold. Konkret innebærer dette at politiet kan – ved rettens kjennelse - skaffe seg tilgang til opplysninger i et datasystem og bruken over tid. Politiet vil kunne installere programvare og teknisk utstyr og utnytte eksisterende sikkerhetshull eller sårbarheter i datasystemet. De kan sende programmet som skjult vedlegg til e-post eller fordekt i et annet vedlegg. De kan også foreta innbrudd for å installere og fjerne programvare eller maskinvare dersom det er nødvendig for å kunne gjennomføre dataavlesingen. I pressemeldingen om forslaget, datert 9.9.2016 uttaler daværende justisminister at metoden er «integritetskrenkende», og at den vil følges opp med tilsvarende «gode kontrolltiltak».

Konsekvensene av denne og tidligere utvidelser gjennom de siste 20 årene, både for personvernet og muligheten til å kommunisere fritt med hvem man vil, er per i dag ikke utredet. Heller ikke hvilke effekter dette har for ytringsfriheten, både retten til å kommunisere og mediernes innhenting av informasjon, som også har vern etter EMK art. 10. Vi får altså et forslag som får store konsekvenser for personvernet, uten at det foreligger kvalifiserte vurderinger av de integritetskrenkende verktøy politi og etterretning har i dag. Dette er en alvorlig svakhet ved selve grunnlaget for høringen. Vi frykter at man vedtar et lovforslag som verken politikere eller samfunnet for øvrig forstår rekkevidden og konsekvensene av. Faren for dette forsterkes av at man bruker begreper som ikke er dekkende for hva som faktisk foreslås. «Tilrettelagt innhenting og «innhenting av rådata i bulk» er begreper som ikke er kjent for folk flest, og som etter vårt syn ikke synliggjør at det vi snakker om her, er overvåking av enkeltpersoner.

Oppsummert mener vi forslaget om tilrettelagt innhenting, lagring og søk er så problematisk opp mot ytringsfriheten og kildevernet, at det ikke bør vedtas. Vi mener høringsnotatet har vesentlige mangler, ved at det ikke anskueliggjør hvilke samfunnsmessige konsekvenser inngrepene vil ha, og da særlig betydningen for samfunnets kildevern. Dessuten er det – som vi kommer tilbake til under – ikke foreslått kontrollmekanismer som veier opp for de alvorlige inngrepene tiltakene utgjør. Forslaget bør derfor utsettes til vi har et mer opplyst grunnlag til å gjøre gode vurderinger og avveininger.

Med dette som bakteppe har vi følgende innspill:

2. Forholdet til EMK art 10 og kildevernet

Vi mener forslaget er i strid med Grunnloven § 100 og Den europeiske menneskerettighetskonvensjon (EMK) art 10 om ytringsfrihet. Vi viser særlig til forslaget om innhenting av grenseoverskridende elektronisk kommunikasjon – det som i høringsnotatet kalles «tilrettelagt innhenting», som i praksis blant annet vil gi tjenesten adgang til å samle inn og søke i all e-post. Kildevernet er en helt sentral forutsetning for ytringsfriheten og rettslig sett tilnærmet absolutt. Kildevernets betydning i et ytringsfrihetsperspektiv, er fremhevet utallige ganger, både gjennom Europeiske menneskerettighetsdomstolen (EMD) og norsk Høyesterett. I storkammeravgjørelsen *Sanoma mot Nederland* fra 2010, oppsummerer EMD terkselen for inngrep på følgende måte (avsnitt 50-51):

“The right of journalists to protect their sources is part of the freedom to “receive and impart information and ideas without interference by public authorities” protected by Article 10 of the Convention and serves as one of its important safeguards. It is a cornerstone of freedom of the press, without which sources may be deterred from assisting the press in informing the public on matters of public interest (...) Having regard to the importance of the protection of journalistic sources for press freedom in a democratic society, an interference cannot be compatible with Article 10 of the Convention unless it is justified by an overriding requirement in the public interest.”

Dette burde føre til en grundig drøftelse av hvordan forslagene kan påvirke kildevernet, og hvordan man best kan sikre det sterke vernet det skal ha. Til tross for dette er høringsnotatet svært tynt på dette området. Det anerkjennes at en uthuling av vernet av fortrolig kommunikasjon vil påvirke «*samfunnet så vel som den enkelte på en negativ måte*» (notatet 12.10.6.4), men det foretas ingen konkret vurdering eller analyse av de foreslåtte reglene opp mot den rettslige beskyttelse av kildevernet. Dette mener vi er dypt problematisk og misvisende, all den tid et høringsnotat bør redegjøre for de viktigste konsekvensene av en lovendring. Det svekker sakens opplysning både i forkant for den offentlige høringen, og Stortingets behandling.

Vi vil derfor henvise til NRK, NJ og NR sine høringsuttalelser, som etter vårt syn gir gode og dekkende beskrivelser av gjeldende rett på dette området. Vi vil på det sterkeste oppfordre departementet til å ta med seg disse innspillene i den videre behandlingen av forslaget.

3. Tilrettelagt innhenting - innhenting og lagring av grenseoverskridende elektronisk kommunikasjon – kap 7 i utkastet.

Vi vil trekke fram følgende punkter som problematisk:

- Innhenting skjer uten filtrering som kan utelukke kommunikasjon med mediene. Dermed risikerer vi at E-tjenesten innhenter metadata med kildeinformasjon. Dette alene er problematisk.
- Bare vissheten om at denne type data kan bli innhentet og lagret har i seg selv en avskrekkende virkning overfor kilder. Potensielle kilder må ta dette med i vurderingen av om man skal gå videre med opplysninger, og dette alene kan være nok til at man velger å ikke gjøre det. Går forslaget gjennom i sin nåværende form, blir det vanskelig for mediene å garantere at vår kommunikasjon med kildene ikke i en eller annen form, havner hos E-tjenesten. Praksis, handlinger eller regler som har en nedkjølende effekt på fremtidige kilder, er et verneverdig hensyn etter Høyesterett og EMD-praksis,
- Innhenting etter kapittel 7 skal følge grunnvilkårene kapittel 5 (utkastets § 7-1). Disse er vage og rundt formulert. Rent ordlydsmessig er det lett å tenke seg situasjoner der man mener man har «*konkrete holdepunkter*» som tilsier at «*det foreligger grunn til å undersøke om etterretningsmålet besitter, kommuniserer eller vil motta, eller om innhenting på annen måte kan frembringe, informasjon som er relevant for etterretningsformål.*» I slike situasjoner vil grunnvilkåret for målrettet innhenting være oppfylt. Dette gir etter vårt syn en altfor lav terskel for et alvorlig inngrep i ytringsfriheten og personvernet, og vi kan ikke se at den kan stå seg opp mot verken EMK art 10 om ytringsfrihet eller art 8 om privatlivets fred.
- E-tjenesten skal «*så langt som praktisk mulig*» sikre at metadata som lagres i henhold til § 7-7, ikke inneholder kommunikasjon mellom avsender og mottaker som begge befinner seg i Norge. Ettersom norsk trafikk som regel går via utlandet, også der kommunikasjonen foregår mellom to personer som begge oppholder seg i Norge, vil det i praksis være svært vanskelig å sikre dette. Dette erkjennes også i høringsnotatet pkt 11.14.3; *det er «ikke til å komme ifra at det vil lagres ikke ubetydelige mengder metadata om kommunikasjon mellom norske borgere».*

Forslaget vil dermed fort kunne ramme kommunikasjon som foregår i landet selv om ikke det er formålet. Sannsynligheten for dette må tas med i vurderingen av om dette er forholdsmessig.

- E-tjenesten skal videre lage liste over hvilke typer metadata som kan lagres for å hindre at det lagres innholdsdata. Med dagens teknologiske situasjon og ikke minst, utvikling, er sannsynligheten stor for at denne listen ikke vil klare å fange opp alt som er innholdsdata. Risikoen for at man vil lagre innholdsdata, er dermed stor. Faren for lagring av innholdsdata, gjør den lave terskelen for innhenting ekstra problematisk.
- Dataene lagres i 18 måneder. Vi mener dette er alt for lang tid i forhold til inngrepet. Slik vi ser det bør det gjøres løpende vurderinger av om dataene bør slettes, og terskelen for videre lagring må være like høy som den burde være for innhenting (jf. våre kommentarer over om vilkår for innhenting). I tillegg vet vi at e-tjenesten i dag lagres lengre enn de har hjemmel til. Vi siterer her fra Kontrollutvalgets årsrapport for 2017: «*Kontrollutvalget for kommunikasjonskontroll har i sine årsrapporter gjentatte ganger påpekt problemstillinger rundt sletting. KK-utvalget hadde ved årsskiftet en klagesak om temaet. Gjennom blant annet arbeid med denne klagesaken har utvalget blitt kjent med at materiale fra kommunikasjonskontroll lagres i betraktelig større utstrekning enn hva gjeldende regelverk tillater.*». Det er dermed grunn til å tro at disse dataene vil komme til å lagres lenger enn 18 mnd.

4. Søk i lagrede metadata – kommentarer til bestemmelsene §§ 7-7, 7-9 9-6, 8-10

- Søk må godkjennes av retten uten kontradiksjon og bak lukkede dører. Dette stiller særlige krav til kontroll. I lys av inngrepets alvor bør terskelen være lav for at det oppnevnes særskilt advokat, jf. utkastets § 8-5. Det bør alltid oppnevnes advokat når man står overfor behandling av opplysninger som kan omfatte kildemateriale. Som NJ påpeker i sin høringsuttalelse vil det være naturlig at den særskilte advokaten skal belyse den nedkjølende effekten tiltaket har på ytringsfriheten. Og – der saken dreier seg om vern av anonyme kilder - bør en uavhengig advokat med særskilt kompetanse innenfor medierett innkalles som særskilt advokat.
- Bestemmelsen om og terskelen for behandling av fortrolig kommunikasjon mellom journalist og kilde, er ikke forenelig med EMK art 10 og det vern kildevernet har etter EMD-praksis. Etter utkastets § 9-6 kan e-sjefen beslutte behandling av informasjon som inneholder kommunikasjon mellom journalist og kilde, hvis «*vektige samfunnshensyn gjør behandlingen strengt nødvendig*». Tre forhold gjør at denne bestemmelsen ikke kan bli stående:

1. At e-tjenesten får mulighet til å behandle kildemateriale uten rettslig kjennelse. Det er totalt uforenelig med EMK art. 10 og innebærer en alvorlig svekkelse av kildevernet. Som NRK påpeker i sin høringsuttalelse har EMD gjentatte ganger understreket at metoder som medfører at myndigheten direkte får tilgang til journalisters materiale, er enda mer inngripende enn pålegg om å oppgi en kilde, se blant annet Roemen and Schmitt mot Luxembourg, fra 2002, avsnitt 57: «*The Court considers that, even if unproductive, a search conducted with a view to uncover a journalist's source is a more drastic measure than an order to divulge the source's identity. This is because investigators who raid a journalist's workplace unannounced and armed with search warrants have very wide investigative powers, as, by*

definition, they have access to all the documentation held by the journalist.” Det var også sentralt for Høyesterett i Rolfsen-saken, at tilgang til kildemateriale, ville ha en nedkjølende effekt på fremtidige kilder: «*Det sentrale for kildevernets utstrekning etter EMDs praksis er, slik jeg forstår det, om beslaget kan ha en dempende – og derved skadelig – virkning på pressens tilgang til kilder.*» Det følger dermed av EMD-praksis at alle inngrep i kildemateriale må vurderes av en uavhengig og objektiv instans før e-tjenesten får tilgang til materialet. Bestemmelsen må derfor endres fra at e-sjefen får fullmakt, til at dette må gå via domstolen.

2. Terskelen for å gjøre inngrep i denne type materiale («*vektige samfunnshensyn gjør behandlingen strengt nødvendig*»), er ikke i tråd med gjeldende rett for inngrep i kildemateriale. I Appendix to Recommendation No. R (2000) 7 fra Europarådets Ministerkomité artikkel 1 blir det fastslått at kildebeskyttelsen gjelder «*the right of journalists not to disclose information identifying a source*». Under forutsetning av at informasjonen «*is likely to lead to the identification of a source*» omfatter kildebeskyttelsen også «*the factual circumstances of acquiring information from a source by a journalist*» og «*the unpublished content of the information provided by a source to a journalist*». I dom 16. juli 2013 *Nagla mot Latvia* [[EMD-2010-73469](#)] avsnitt 81 har EMD vist til denne rekommandasjonen. Det sentrale for kildevernets utstrekning etter EMDs praksis er, **om beslaget kan ha en dempende – og derved skadelig – virkning på pressens tilgang til kilder**. Det er altså den langsiktige nedkjølende effekten som er vesentlig, utover en konkret sak. Disse kriteriene må gremgå av loven, hvis ikke risikerer vi en praksis på tvers av det som følger av EMD-domstolen.

3. Hele forutsetningen for § 9-6 bygger på at e-tjenesten forstår ut fra innholdet at dette er fortrolig kommunikasjon mellom journalist og kilde. Dermed vil skaden allerede ha skjedd når e-tjenesten skal vurdere om vilkårene for 9-6 er oppfylt, det i seg selv vil være et inngrep.

- Søk kan omfatte personselektorsøk i inntil to ledd uten særlig kjennelse. Dette innebærer at e-tjenesten kan søke i kommunikasjon fra en person i to ledd utover. Dette utgjør en stor personkrets der mange personer som ikke oppfyller grunnvilkårene i kapittel 5. Dette alene er problematisk og sier sitt om hvor inngripende hele forslaget er. Videre er risikoen for at man gjennom dette vil få tilgang til metadata som, inneholder kildeinformasjon. Bare risikoen for at dette kan skje, har en chilling effekt på ytringsfriheten og svekker kildevernet.
- I utkastets § 8-10 kan e-sjefens ordre tre i stedet for rettens kjennelse «dersom det ved opphold er stor fare for at etterretningsinformasjon av vesentlig betydning for utførelsen av e-tjenestens oppgaver kan gå tapt». I slike tilfeller skal saken forelegges for retten innen 24 timer etter innhenting ble påbegynt. Denne bestemmelsen mangler rettsikkerhetsgarantien som kreves i saker som kan omfatte kildemateriale – at innholdet sikres på en måte som gjør at man vet med sikkerhet at det ikke har blitt gjennomført søk i materialet (tilsvarende systemet i straffeprosesslovens § 205 (3), før det foreligger en rettslig kjennelse.

5. Kontroll av e-tjenestens innsamling og søk – domstolskontroll – kapittel 8

Vi kan slå fast at forslagene om tilrettelagt innhenting og søk i rådata i bulk er inngrep i ytringsfriheten. Da følger det av EMK art 10 (2) at inngrepet må anses som proporsjonalt og «nødvendig i et demokratisk samfunn». I denne vurderinger må en se på om den skaden som inngrepet kan medføre blir begrenset ved egnede tiltak som reduserer virkningen av skaden.

Departementet foreslår at kontrollregimet for tilrettelagt innhenting skal bestå av tre komponenter, forutgående domstolskontroll, løpende kontroll gjennom «styrket kontroll» og etterfølgende kontroll. Løpende og etterfølgende kontroll er det EOS-utvalget som skal stå for, mens forutgående er det domstolen og i enkelte tilfeller – e-tjenesten selv. Vi har følgende innspill til domstolskontrollen som rettssikkerhetsgaranti:

- Forhåndskontrollen er avgrenset til behandling av personopplysninger fremskaffet gjennom tilrettelagt innhenting, og vil dermed ikke omfatte for eksempel midtpunktsinnhenting (rådata i bulk). Vi mener forhåndskontrollen bør gjelde for all type behandling av personopplysninger og kan ikke forstå hvorfor man skal redusere kontrollene fordi dataene er skaffet på en annen måte, så lenge de behandles av e-tjenesten. Vi mener derfor metodebruken i § 6-7 bør underlegges domstolskontroll på lik linje med det som gjelder for tilrettelagt innhenting.
- Det er en stor svakhet at forhåndskontrollen er hemmelig og at behandlingen av sakene og kjennelsen ikke offentliggjøres. Dette i seg selv svekker tilliten til kontrollen og skaper en uvisshet som i seg selv kan virke nedkjølende på ytringsfriheten. Videre vet vi at domstolene ofte bommer i sine vurderinger av kildevernet. «Rolfesen-saken» er et eksempel der både tingretten og lagmannsretten mente politiet kunne beslaglegge og gjennomgå filmmateriale fra filmskaper Ulrik Rolfesen, uten å gripe inn i kildevernet. Først da den nådde Høyesterett fikk vi en enstemmig kjennelse på at beslagleggelsen utgjorde et ulovlig inngrep i ytringsfriheten.
- Domstolen kan gis for lang tid – ett år for målsøking og seks måneder for målrettet innhenting. Vi mener domstolskontrollene må være mye oftere når det er snakk om så alvorlige inngrep som her.
- Utkastets § 8-4 angir hva retten skal prøve. Som nevnt er vilkårene for når e-tjenesten kan innhente og lagre materiale, vide og skjønnsmessige. Dette kan gjøre det vanskelig for domstolene å overprøve e-tjenestens vurderinger. Det kan være vanskelig for en dommer å fastslå at søk ikke oppfyller grunnvilkårene i kap. 5. Vår bekymring for dette blir ikke mindre når vi leser Kontrollutvalgets årsrapport 2017, punkt 10.1. «*Vurderingen av forholdsmessigheten ved bruk av metodene Bruken av kommunikasjonskontroll, romavlytting og dataavlesning er underlagt en rekke vilkår. Et av disse er at bruken skal være forholdsmessig, jf. straffeprosessloven § 170 a. I en del større saker med betydelig bruk av skjulte tvangsmidler ville det vært naturlig å vurdere forholdsmessigheten av den samlede tvangsmiddelbruken ved jevne mellomrom. I flere saker utvalget har gått gjennom fremkommer det ikke av begjæringene at dette er gjort. Tvert imot kan det synes som om at tidligere innvilgelse av bruk av skjult tvangsmiddel brukes som del av begrunnelsen for å begjære ytterligere tvangsmiddelbruk. Når retten har vurdert og godkjent bruk av*

romavlytting, synes det som senere begjæringer om f.eks. kommunikasjonskontroll blir kortere og mer summariske.» For å vurdere forholdsmessigheten av et tiltak, må man forstå konsekvensene av det. Det krever inngående teknisk kunnskap både om løsningen og hvem som vil bli rammet av den. Manglende teknisk innsikt kan føre til at domstolene blir tilbakeholdne, og ikke gjøre selvstendige vurderinger av forholdsmessigheten av et tiltak. Dermed risikerer vi at domstolskontrollen ikke blir en reell overprøving.

- Ifølge utkastet skal retten ikke prøve nødvendighetskravene i §§ 9-5 og 9-6. Dette kan ikke bli stående. Slik vi ser det er det helt nødvendig at retten tar stilling til om nødvendighetskravet i § 9-5 er oppfylt, og det særlige nødvendighetskravet overfor enkelte yrkesutøvere, i vår sammenheng – mellom kilder og journalister. Domstolen er i denne sammenheng vår eneste rettsikkerhetsgaranti overfor E-tjenesten, og det er svært uheldig hvis ikke denne skal omfatte kontroll av forholdsmessighetsvurderingen og kildevernet.

6. Innsyn i opplysninger hos E-tjenesten – utkastets § 11-6

Vi støtter ikke forslaget om at offentlighetsloven ikke skal gjelde, og mener dette er et område der det er særdeles viktig at man tilstreber som mye åpenhet som mulig. Dette for å kompensere for en prosess som er helt lukket fram til EOS-kontrollen, også i domstolen. I Treholtinnsynssaken (Rt 2013 s. 374) la Høyesterett vekt på hemmelighold som et argument for mer åpenhet senere i prosessen:

«I denne sammenheng har det dessuten betydning at størsteparten av hovedforhandlingen ble gjennomført for lukkede dører, slik at allmennheten aldri har fått full innsikt i lagmannsrettens bevisgrunnlag, jf. synspunktet i saken Stoll mot Sveits (EMD 10. desember 2007) ([EMD-2001-69698-2](#)) avsnitt 110»

Vi vil også trekke fram følgende formulering fra samme sak: *«Jo større samfunnsinteresse det er knyttet til en sak, jo større behov er det for at forholdene legges til rette for at pressen gis mulighet til å fylle sin funksjon på tilfredsstillende måte. Spørsmålet må imidlertid vurderes konkret i den enkelte sak.»*

Det kan ikke være noen tvil om at opplysninger om overvåking av det norske folk, er av betydelig allmenn interesse. Det ligger dessuten innenfor kjerneområdet av hva mediene skal kontrollere – utøvelse av makt/integritetskrenkelser mot norske borgere. Tilgang til dette ligger dermed godt innenfor opplysninger som har vern etter EMK art. 10. Tilbakeholdelse må da vurderes etter EMK art 10 (2). Å begrunne en generell hjemmel for hemmelighold med «regelharmonisering og kostnadseffektivitet», som departementet gjør på s. 363, er på ingen måte tilstrekkelig. Vi mener man må snu på det slik at E-tjenesten når de får et innsynskrav må gjøre en konkret vurdering av om innsyn skal gis, eller om det foreligger sterke hensyn som berettiger hemmelighold.

Det foreslås i utkast § 8-1 siste ledd at kjennelser om digitalt grenseforsvar skal gjøres tilgjengelig for EOS-utvalget. Vi støtter forslaget fra NJ om at anonymiserte slutninger må kunne gjøres kjent for allmennheten når tillatelsen er avsluttet, jf. EMK artikkel 6 nr. 1 og at det bør innføres en plikt til å underrette registrerte som har vært gjenstand for informasjonsinnhenting i strid med loven, men med nødvendige unntak.

7. Tilretteleggingsplikt – utkastets § 7-2:

Etter § 7-2 omfatter tilretteleggingsplikten «ekomloven § 1-5 nr. 16 og tilbydere av internettbaserte kommunikasjons- eller meldingstjenester som er tilgjengelige for allmennheten». Foruten de som omfattes av ekomloven, vil tilretteleggingsplikten også omfatte «tilbydere av internettbaserte kommunikasjons- eller meldingstjenester som er tilgjengelige for allmennheten». Tilbydere av internettbaserte kommunikasjons- eller meldingstjenester er i høringsnotatet definert som «typisk internettbaserte «over the top-tjenester» (OTT-tjenester), som kan brukes til overføring av tekst, lyd og bilder».

Dette er en utvidelse av hvem som omfattes av tilretteleggingsplikten sammenliknet med forslaget til Lysne II-utvalget, som foreslo at tilretteleggingsplikten kun skulle gjelde for alle tilbydere som er definert i ekomloven § 1-5. Ifølge Datatilsynet vil dette innebære at tilretteleggingsplikten vil omfatte grensekryssende kabler og alle som leverer grensekryssende kommunikasjonstjenester til allmenheten på toppen av disse. På bakgrunn av dette stilles det spørsmål ved om Finn.no, Facebook, Grindr, Skype og Whatsapp omfattes. Dette er en avklaring som må gjøres og diskuteres grundig, for en eventuell tilretteleggingsplikt vedtas. Det samme gjelder innholdet i tilretteleggingsplikten, som fremgår av utkastets annet ledd, bokstav a til e, som også virker å gå lenger enn det Lysne 2-utvalget foreslo, gjennom følgende formulering: «*Tilretteleggingsplikten innebærer plikt til på egnet måte å speile og gjøre kommunikasjonsstrømmene tilgjengelige for Etterretningstjenesten, og på annen måte tilrettelegge for at Etterretningstjenesten kan gjennomføre utvalg, filtrering, testing, lagring og søk som beskrevet i kapittelet her*».

Vi mener det er uklart både hvem som omfattes og hva tilretteleggingsplikten innebærer. Uklarheten er i seg selv en risiko som må avklares, både av hensyn til videre praktisering av loven og for å sikre at Stortinget er klar over hva som vedtas. Det må fremgå klart at tilretteleggingsplikten ikke omfatter krypterte tjenester som brukeren måtte benytte, som ende til ende kryptering. Journalister må kunne kryptere sin kommunikasjon med sensitive kilder og de krypteringstjenester journalister bruker kan ikke pålegges å legge til rette for dekryptering. Vi støtter derfor NRK i at begrepet «*eller lignende kryptering som tilbyder kontrollerer*» må tas ut av lovteksten og at omfanget av hele tilretteleggingsplikten må fremgå av loven. Videre må det fremgå av loven at ende til ende kryptering ikke omfattes av tilretteleggingsplikten. Vi støtter også NRK i at det må fremgå av loven at mediehus ikke er omfattet av tilretteleggingsplikten.

Videre mener vi man bør vurdere å innføre en klageordning for tilbyderne som pålegges tilretteleggingsplikt, som både kan håndtere at de pålegges en plikt, og innholdet i tilretteleggingen. Dette for å bøte på at det ikke foreligger andre kontrollmekanismer av at denne ikke misbrukes.

Med vennlig hilsen



Elin Floberghagen
generalsekretær



Kristine Foss
Jurist